

ยุคประวัติศาสตร์สมัยใหม่เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18

สังคมยุโรปก้าวเข้าสู่สังคมพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมในยุคนี้มีปรัชญาเมธีทางการเมืองหลายคนที่มีแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม

นักปรัชญาแต่ละคนมีแนวคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับประชาสังคมต่างกัน

และยังมีแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมแตกต่างไปจากแนวคิดในยุคโบราณและยุคก่อนสมัยใหม่

นักปรัชญาการเมืองที่มีแนวคิดกับประชาคมสังคมที่กล่าวถึงในยุคนี้ได้แก่

๑.อดัม เฟอร์กูสัน (มีชีวิตในช่วง ค.ศ.1723-1816) นักปรัชญาชาวสก็อตได้นำแนวคิดประชาสังคมมาอธิบายในทฤษฎีการเมืองใหม่

ในทัศนะของเฟอร์กูสันมองว่าประชาคมเป็นสังคมที่ได้รับการขัดเกลาและปรุงแต่งให้มีความเป็นอารยธรรม เป็นสังคมที่อยู่ในขั้นตอนที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง การสังคม เฟอร์กูสันเห็นว่าความก้าวหน้าคือตัวชี้วัดถึงควมมีอารยธรรม จุดมุ่งหมายของมนุษย์คือการสลัดความลำบากและความไม่สะดวกสบายออกไป ขณะเดียวกันก็มุ่งไขว่คว้าหาความได้เปรียบต่างๆ เพื่อการปรับปรุงการดำรงชีวิตในปัจจุบันให้ดีขึ้น

ความก้าวหน้าของอารยธรรมเป็นสิ่งที่ค่อยๆเกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง อารยธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

ไม่มีรัฐบาลใดที่สามารถจะดำเนินการตามแผนและโครงการให้เกิดอารยธรรมขึ้นมาได้ องค์กรทางสังคมและรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ

กำเนิดขึ้นมาจากธรรมชาติที่แตกต่างกันของแต่ละสังคม ประชาสังคมเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นมาเองพร้อมกับการขัดเกลาและปรุงแต่งสังคม

มีการพัฒนาการค้นคว้าทางเทคโนโลยีและแบ่งงานกันทำ

เฟอร์กูสันเห็นว่าเส้นทางแห่งความก้าวหน้าของมนุษย์มีหลายขั้นตอนตั้งแต่จากความป่าเถื่อนในยุคดั้งเดิมจนกระทั่งก้าวไปสู่อารยธรรมที่มีความก้าวหน้า

สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต

อารยธรรมพัฒนาขึ้นมาพร้อมๆกับการปรุงแต่งสังคมและการค้นคว้าหาวิธีการปรับปรุงการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น

เฟอร์กูสันเห็นว่ากรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นหัวใจสำคัญของความก้าวหน้า เมื่อปัจเจกชนมีการถือครองทรัพย์สินกรรมสิทธิ์ก็เกิดขึ้น

เป็นสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินรวมไปถึงแรงงาน เช่นมีสิทธิที่จะมีแรงงานไว้ใช้ สิทธิในการมีอำนาจผูกขาดในแรงงานของตน

เมื่อมนุษย์มีทรัพย์สินขณะเดียวกันก็มีการไตร่ตรองและคิดที่จะหาทรัพย์สิน ทำให้แต่ละคนต้องดูแลผลประโยชน์ของตนเอง

นำทรัพย์สินมาผูกพันแสดงความเป็นตัวตน นำไปสู่การแบ่งระดับชั้นและสถานะทางสังคม

เฟอร์กูสันเห็นว่าสิทธิในทรัพย์สินและการปกป้องทรัพย์สินเป็นเงื่อนไขสำคัญของเสรีภาพส่วนบุคคล ของพลเมือง

ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาและปรุงแต่งสังคมไปสู่ความมีอารยธรรม

การวัดถึงความก้าวหน้าและการมีอารยธรรมจะดูที่การมีกฎหมายแห่งชาติ ความก้าวหน้าทางการค้าและพฤติกรรมที่ได้รับการขัดเกลาปรุงแต่งแล้วของพลเมือง ความก้าวหน้าของสังคมดังกล่าวเป็นลักษณะสำคัญในการนำไปสู่พัฒนาการของประชาสังคม แต่การพัฒนาไปสู่การเป็นประชาสังคมนั้นยังมีเงื่อนไขอื่นๆอีก

คือการแข่งขันทางการค้าระหว่างชาติและภาวะตึงเครียดจากการถูกรุกรานและสงคราม

สถานการณ์เหล่านี้เรียกร่องให้คนในชาติมีใจเป็นหนึ่งเดียวเพื่อป้องกันสาธารณะ นำไปสู่การปรับปรุงส่วนราชการต่างๆ

ขึ้นมารองรับโดยต้องใช้คนที่มีความสามารถทางปัญญาและความประเสริฐทางศีลธรรม

ความรู้สึผูกพันทางอารมณ์และความเป็นมิตรของคนในชาติประกอบกับความรู้สึเป็นปักษ์อย่างรุนแรงกับศัตรู

ทำให้พลเมืองมีความกระตือรือร้นและความเข้มแข็งพร้อมที่จะมาเป็นผู้พิทักษ์สังคม

สงครามในทัศนะของเฟอร์กูสันจึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทัพของสังคมและจิตวิญญาณแห่งความรักชาติ

ตามความคิดของเฟอร์กูสันความก้าวหน้าไม่ได้หมายถึงเพียงความก้าวหน้าทางศิลปะและเทคโนโลยีเท่านั้นแต่รวมไปถึงการปรับปรุงทางศีลธรรมด้วย ความก้าวหน้าจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าหากมนุษย์ไม่แสวงหาความสมบูรณ์ซึ่งหมายถึงความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทางการเมือง การอบรมพัฒนาความดีและปลูกฝังความรู้สึกลึกทางศีลธรรมเป็นประเด็นสำคัญของแนวคิดประชาสังคม ความเข้มแข็งของรัฐไม่ได้ขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งเท่านั้น แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือคุณธรรมของพลเมือง

เฟอร์กูสันเห็นว่าไม่มีระบบกฎหมายใดๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายทางการเมืองหรือกฎหมายใดๆสามารถที่จะปกป้องสังคมการเมืองได้ สังคมการเมืองอาจถูกกัดเซาะให้ผุพังจนได้หากปราศจากการทำนุบำรุงคุณธรรมของพลเมือง ถึงแม้จะมีสถาบันทางการเมืองที่ดีที่สุดก็ไม่เพียงพอต่อการป้องกันรักษาเสรีภาพของบุคคลได้ เสรีภาพที่ใช้กันอย่างรื่นรมย์จะไม่ถูกปกป้องอีกต่อไปหากไม่มีการเฝ้าระวังทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง หากไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐบาลของสังคมพหุชนกรรมอาจกลายมาเป็นรัฐบาลเผด็จการที่ทำในสิ่งเลวร้ายต่อสาธารณะขึ้นมาได้ ในทัศนะของเฟอร์กูสันเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นความจำเป็นทางศีลธรรมของพลเมืองและเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของประชาสังคม เสรีภาพทางการเมืองต้องเข้าใจว่าเป็นเสรีภาพแบบพลเมือง (civic liberty) ซึ่งเฟอร์กูสันแยกออกจากเสรีภาพส่วนตัว (private liberty) การปรุงแต่งทางการเมืองจะต้องพัฒนาฝึกฝนให้สมาชิกในสังคมเป็นผู้มีเหตุผลและมีจิตใจที่จะทำหน้าที่ทางสังคมและปฏิบัติการสาธารณะต่างๆ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลรวมทั้งความมั่นคงในทรัพย์สินจะไม่มีค่าสมบูรณ์พอหากพลเมืองไม่มีความคิดที่จะแสดงออกถึงความมีคุณธรรมและดำรงชีวิตแบบพลเมืองผู้กระตือรือร้น เฟอร์กูสันเห็นว่า เสรีภาพทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงรัฐที่มีความอิสระและเป็นรูปแบบของรัฐบาลที่ดี

ประชาสังคมจะเติบโตรุ่งเรืองขึ้นมากับพลเมืองผู้มีความรักในความเป็นธรรมและมีความผูกพันต่อสาธารณะ ชีวิตของพลเมืองจะไม่มีค่าหมายใดๆหากดำรงตนอยู่นอกปริมณฑลสาธารณะ กล่าวคือมีแต่ชีวิตส่วนตัวโดยไม่มีชีวิตสาธารณะ

ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท

10 มิถุนายน 2556

ข้อมูลจากหนังสือพัฒนาการและการพัฒนาประชาสังคม โดย ผศ.ทศพล สมพงษ์

{jcomments on}